

مسائل مربوط به نشریات ادواری

بی تردید عصر ما دوران شکوفائی نشریات ادواری است. نسل امروز از دوران کودکی به مطالعه مجله پرداخته و میپردازد و جهت کسب آگاهی و شناخت مسائل گوناگون حتی بیش از کتاب به مجله مراجعه و از آن استفاده مینماید. به هر کجا که قدم مینهیم، در مسافرت، مطب پزشکان، رستورانها، و در کنار خیابانها با عناوین مختلفی از اینگونه نشریات روبرو میشویم.

جای تردید نیست که نشریات ادواری از نقطه نظر پژوهش و پاسخگویی به پرسشهای خواستاران و جویندگان از منابع مهم و ضروری کتابخانه بشمار میآید. زیرا تازه ترین و آخرین اطلاعات را در زمینه پیشرفتهای علمی و فنی عرضه میدارد. گاه این اطلاعات تا آن حد کوتاه و فشرده است که در هیچ کتابی نمی آیند. و اگر هم در کتاب چاپ شوند حداقل سه سال پس از تاریخ انتشار بدست پژوهنده میرسد بهمین دلیل انتخاب و سفارش و پیگیری نشریات بینهایت مهم است.

نشریات ادواری به سبب تازگی، تنوع مطالب و سرعت انتشار خود در بسیاری از کتابخانهها جایگزین کتاب شده است. امروزه در کشورهای متمدنی بودجه هنگفتی را جهت تهیه و تدارک اینگونه نشریات اختصاص میدهند تا آنجا که این بودجه حتی

گاه بیش از بودجه برای تهیه کتاب میباشد. مثلاً در سال ۱۹۷۰ بودجه نشریات ادواری کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه هاروارد بالغ بر ۹۳۳۳۶ دلار بود در حالی که بودجه کتاب در همان سال ۴۶۶۶۶ دلار یعنی تقریباً نصف بودجه مجلات تعیین شده بود.

با توجه با اهمیت نشریات ادواری مشکلاتی را که در زمینه آن در سطح دانشگاهی برای کلیه دانشکده‌ها وجود دارد فهرست وار توضیح میدهم. ناگفته نماند که این مشکلات در تماس با مسئولین کتابخانه‌ها مورد توجه قرار گرفته است.

۱ - عدم دسترسی با افراد متخصص

عدم دسترسی با افراد متخصص مانند اسانید برای مشورت و انتخاب نشریات تخصصی در سطوح بالا.

۲ - ازدیاد روزافزون انتشارات نشریات ادواری

انتشار و چاپ ادواری در زمینه‌های گوناگون روزافزون است و دسترسی بهمه آنها در سطح جهانی برای هر کتابخانه‌ای غیر ممکن میباشد. بطوریکه آمار نشان میدهد سالیانه ۱۵۰۰۰ نشریه ادواری جدید منتشر میگردد و چنین پیش بینی شده است که این رقم در سال ۲۰۰۰ به بیست هزار عنوان خواهد رسید. بدیهی است با این تعداد زیاد چه مشکلاتی برای انتخاب جامع ترین آنها پیش میآید.

۳ - کمبود بودجه

کمبود بودجه یکی از مشکلاتی است که هر کتابخانه با آن روبرو میباشد و ما مشاهده مینمائیم که اغلب کتابخانه‌ها قادر به تهیه نشریات ادواری مورد نیازشان نمیباشند. البته علت تنها گرانی بهای اشتراك نیست بلکه بخاطر هزینه‌های بعدی آن نیز میباشد. کتابی که در کتابخانه خریداری میشود دارای قیمت و بهای مشخصی

است در صورتیکه هزینه مجله به پرداخت بهای اشتراك آن ختم نمیکردد. ممکن است حق اشتراك يك نشریه ادواری غیر ایرانی ۵ دلار باشد ولی با در نظر گرفتن پول پست، صحافی و شماره‌هایی که احياناً مفقود و یا بعلت پارگی غیر قابل استفاده میشود و باید مجدداً تهیه شود ممکن است گاه هزینه آن برای کتابخانه به ۲۰ دلار برسد. البته در سطح دانشگاه این کمبود بودجه را میتوان با انتشار فهرست مشترك کاملی تا اندازه‌ای جبران نمود. (در مورد فهرست مشترك و تهیه آن در دانشگاه نیز با مشکلاتی روبرو میباشیم که بعداً توضیح خواهیم داد).

۴ - کمبود کادر کتابداران متخصص

دانشگاه تهران در حدود ۲۷ کتابخانه دارد که فقط ۷ کتابخانه دارای کتابدار متخصص میباشد. و این کتابداران متخصص هم اغاب بعلت کثرت کار و مسئولیتهای متعدد کتابخانه فرصت آن را نمی‌یابند که آنطور که لازم است به کارهای نشریات ادواری از جهت انتخاب، سفارش، پی‌گیری شماره‌های عقب مانده، صحافی، کاردکس و از همه مهمتر سرویس پردازند بنابراین لازم است که کار نشریات ادواری به کتابداری صاحب‌نظر و متخصص و آشنا به زبانهای خارجی بویژه زبان انگلیسی واگذار شود. نمونه‌ای از یکی از کتابخانه‌های دانشگاهی داریم که اشتراك مجلات آن بعلت نداشتن سرپرست در حدود یکسال معوق مانده در حالیکه نشریات ادواری در این کتابخانه از ضروری‌ترین منابع مراجعین است.

۵ - مسأله ایجاد مکان لازم

برای هر نشریه که وارد لیست خرید کتابخانه میشود بایستی مکانی نامحدود در نظر گرفت. حجم زیادی که نشریات در کتابخانه‌ها اشغال میکنند بزرگترین مشکل

نگهداری آنها میباشد که البته در حال حاضر استفاده از میکروفیلم بعنوان يك راه حل نسبتاً قاطع در جهت رفع این مشکل عرضه شده است.

۶ - نامرتب بودن وضع پست

مشکل دیگر نامرتب بودن وضع پست و عدم تلاش کارمندان پست در رساندن مجله به کتابخانه مورد نظر میباشد. عدم آشنائی کارمندان پست بزبانهای خارجی و تعیین ناقص مقصد بوسیله آنان موجب می شود که مجلات يك دانشگاه به دانشگاه دیگر فرستاده شود و تعداد زیادی از نشریات مفقود شده یا بطور نامرتب ارسال شود و این عدم آشنائی و بی دقتی بدان منجر میگردد که دوره برخی از مجلات ناقص بماند. همانطور که میدانیم مجلات از جهت شماره بترتیب و توالی منتشر می شود و مطالب آنها در چندین شماره دنبال میگردد و بنا بر این نشریه ای میتواند دارای ارزش باشد که دوره آن کامل و بدون هیچگونه نقصی در کتابخانه موجود باشد در این صورت نقص شماره های این نشریات هم از نظر علمی لطمه بکار مراجعین وارد میسازد و هم تهیه مجدد آن از نظر اقتصادی برای کتابخانه اغلب غیر مقدر بوده و یا مقرون به صرفه نمیباشد.

۷ - دیر رسیدن مجله از طریق پست زمینی

مشکل دیگری که معمولاً با آن مواجه میباشیم دیر رسیدن مجلات از طریق پست زمینی است. مثلاً مجلاتی که از آمریکا فرستاده می شود گاه پس از طی ۶ ماه به کتابخانه میرسد و طی این مدت طولانی چه بسا امکان دارد که نشریه قبل از رسیدن به مقصد مفقود شود و از طرف دیگر امکان هرگونه یاد آوری و بازخواستی را از ما سلب مینماید. نتیجه آن باز هم ناقص شدن دوره

مجلات خواهد بود و اگر هم مجله‌ها بصورت محموله هوایی فرستاده شود و از نظر وزن از مقدار معینی تجاوز ننماید مدتها در گمرک باقی میماند. و این طول زمانی بدان منجر میشود که مجله به موقع بدست دانش پژوهان نرسد. مسئول کتابخانه‌ای در دانشگاه اظهار میداشت که مجله‌های مورد نظرشان بصورت محموله هوایی فرستاده میشود در تاریخ ۱۶ اردیبهشت ۵۴ بگمرک تهران رسیده و گمرک تهران برای ترخیص آن مجلات اظهاریه‌ای بکتابخانه مذکور میفرستد و چون امور عمومی دانشگاه مسئول ترخیص اینگونه نشریات میباشد کتابخانه بناچار از امور عمومی درخواست می نماید که نشریات رسیده را ترخیص نماید ولی امور عمومی در نامه‌ای بتاریخ ۱۸ اردیبهشت ۵۴ از کتابخانه مورد نظر میخواند که خود رأساً اقدام نماید. با توجه به مشکلات بالا و مشکلاتی نظیر آن لازمست که مسئولان امر تسهیلاتی قائل شوند و تدابیری بیاندیشند تا نشریات ادواری به موقع در دسترس دانش پژوهان قرار گیرد.

۸- عدم آشنائی بسیاری از مراجعین بزبانه‌های خارجی و بی‌علاقگی آنان به مجلات

از جمله مسائل دیگر مربوط به نشریات ادواری مشکل عدم آشنائی دانشجویان بزبانه‌های خارجی است که منجر به بی‌اطلاعی آنان از وجود مقالات مختلف ربی-علاقگی آنان در مطالعه نشریات علمی خارجی میگردد.

این امر موجب شده است که نشریات ادواری خارجی که با آن هزینه و مشکلات دریافت گردیده و برای آنان آماده شده است بنحو مطلوب مورد استفاده قرار نگیرد و پس از تکمیل شدن در قفسه بصورت بایگانی باقی بماند.

اینجانب در طی ۶ سال خدمت خود در دانشگاه و خدمت در بخش نشریات ادواری بارها ناظر روی آوردن اکثر دانشجویان تنها به روزنامه‌های خبری و مجلات غیر علمی چون زن روز، جوانان، محلات ورزشی و نظیر آن بوده‌ام تا آنجا که اوراق

اینگونه مجلات در اثر دست بدست گشتن از هم گسسته و کتابخانه مجبور شده است از هر يك دو نسخه خریداری نماید که نسخه سالم آن جهت صحافی فرستاده شود. البته ناگفته نماند که این بی‌علاقگی تنها بخاطر عدم آشنائی دانشجویان بزبان خارجی نیست و میتوان گفت که اکثر آنان عادت به استفاده از مجلات علمی نداشته و ندارند و خود شاهد هستم که حتی نشریات علمی فارسی نیز که میتواند جنبه آموزشی بر ارجی در سطوح مختلف داشته باشد مورد توجه قرار نگرفتند و بلااستفاده در مخازن انبار شده است.

۹- نداشتن فهرست جهت مراجعین

کتابخانه‌های دانشگاهی ما جز تعداد انگشت شماری فاقد فهرست مجلات برای مراجعین میباشد. بدین ترتیب مراجعه کننده از وجود بسیاری از مجلات در کتابخانه بی اطلاع مانده و بدان روی نمی‌آورد و یا راهنمای کافی نیست که اگر احیاناً مراجعه کننده‌ای طالب نشریه بخصوصی بود بتواند با آسانی در منابع کتابخانه جستجو کند که آیا آن کتابخانه آن نشریه را موجود دارد یا نه.

۱۰ - نداشتن فهرست موضوعی مجلات

دانش آموزی که مطالعه وی در دبیرستان از سطح کتب دبیرستانی تجاوز نموده و یا آنکه مطالعه غیر کلاسیک او بچند کتاب متفرقه محدود گشته است هنگامیکه وارد دانشگاه میشود از منابع کتابخانه‌های آن و یا طرز استفاده از آن بی اطلاع میباشد. و در این هنگام است که وجود کتابدار متخصص، علاقه مند، آشنا به بخش مراجعات میتواند کمک شایانی در ایجاد علاقه در این گونه مراجعین بنماید. اگر دانشجوی بسوی نشریات ادواری علمی کشانده نمیشود یکی از دلایل آن میتواند بی‌اطلاعی وی از محتویات نشریات باشد و آنچه که بیشتر اینگونه دانشجویان را

علاقه‌مند بخواندن مجلات مینمایند آشنا ساختن وی با تماس شخصی، ارائه فهرست موضوعی و یا لیست مقالات روز و ایندکسها است. بنابراین باید گفت با خدمات کامل کتابخانه در بخش مراجعات میتوان تعداد مشتاقان به مقالات نشریات علمی را افزایش داد

تهیه فهرست مشترك

آگاهی و اطلاع در زمینه نشریات ادواری دامنه تحقیقات پژوهندگان را که در قسمت‌های مختلف دانشگاه انجام وظیفه مینمایند گسترش میدهد. برای دسترسی به اینگونه نشریات تهیه فهرست مشترك کاملی در سطح دانشگاه ضروری است زیرا با در دست داشتن فهرست مشترك علاوه بر آنکه کتابخانه‌های دانشگاهی میتوانند از وجود نشریات ادواری دانشکده‌های دیگر اطلاع بیابند و علاقه‌مندان را بکتابخانه‌های مورد نظر بفرستند و از هزینه‌هایی که صرف خرید مجلات مکرر در کتابخانه‌های مختلف نیز میشود جلوگیری نموده و با صرفه جوئی مقداری از بودجه را جهت خرید نشریات دیگری که مورد نیاز دانشجویان و اسنادان باشد اختصاص دهند. ولی متأسفانه برای تهیه فهرست مشترك نیز با مشکلات متعدد زیر مواجه میباشیم:

۱- بعضی از کتابخانه‌ها فاقد کاردکس میباشد و یا آنکه کلیه موجودی آنها در کاردکس میباشد و یا آنکه کلیه موجودی آنها در کاردکس منعکس نشده است بنابراین از موجودی کتابخانه بی اطلاع میباشند.

۲- عدم هماهنگی و نداشتن سیستمی یکپارچه و فرمی ثابت جهت مجلات

مثلاً مجله پزشکی در برخی از کاردکس‌ها بصورت

Journal of American Medical Association

یا

American Medical Association Journal

این صفحه در اصل مجله ناقص بوده است

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی